

שקוד מנו שמואל

ש"ק (ש"ק 33)

ש"ק
שמואל. הוּו קרו ליה שקוד על קום דהלכתא
כוותיה דדיני וקודק על דכריו לאומרם כהלכתא:

שקוד מנו שמואל פי' זה שנקרא שמואל
שקוד שהיה שוקד על דלתי התורה.

הרב משה אייזר (1613-1710) י"א. ס' 219-220

נתקשו מפרשי התלמוד ומבאריו למה נכתר שמואל בתאר "שקוד"? רש"י ז"ל מפרש: "על שום דהלכתא כוותיה בדיני ושוקד על דבריו לאמרם כהלכתא" ורבנו נתן בעל הערוך באר "שהיה שוקד על דלתי התורה" והחכם רח"ה נושא כליו קבע הנחה: "בעבור ששוקד על דת ונימוסם של פרסיים".

לכלם אית להו פירכא, שהרי רבים הם חכמי התלמוד ששקדו על דבריהם לאמרם כהלכתא והלכה כמותם בדיני ויש מהם שגם שמו לבם למשפט הפרסיים.

רב למשל חי שמונה עשרה ירחים בין רועים למען ידע להבדיל בין מום קבוע ובין מום עובר ולמה לא זכה הוא לתאר "שקוד"? ולטעמו של הערוך שכתב "שהיה שוקד על דלתי התורה" יש לו למקשן להקשות הרי רב חסדא שהצטיין בשקידתו על דלתי התורה שאף ביום מותו "לא הוה שתק פומיה מגירסא". והרי רבי אלעזר שגם ביום חתונתו לא מנע את עצמו מלבוא לבית המדרש ובשקידתו "היה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי וסדינו מוטל בשוק העליון".

ורבא כ"דקא מעיין בשמעטא ויתבה אצבעתא דידיה תותיה כרעיה וקא מייץ בהו וקא מבען דמא" ולא הרגיש כלל בדמו ששתת וירד וגם הלכה כמותו וגם הוא נתן תוקף לדינא דפרסיים. ולמה לא זכו כל הני אריותא דאורייתא ששקדו על למודם ל"שקוד"? ולטעמו של הערוך היה לו לשמואל להקרא "שקוד" כמו "משמתו בן עזאי ובן זומא בטלו השקדנים". שזכו לתאר-כבודם הודות לשקידתם הרבה בלמודם.

לדעתי, נקרא שמואל בשם "שקוד" כי שמואל הוה קא משתקיד רבי למסמכיה ו"לא הוה מסתייע מלתא" ונקרא "שקוד" כלומר, החכם שרבי יהודה הנשיא שקד למסמכיה ולא עלתה בידו. ו"שקוד" איננו שם תאר וכבוד אך כנוי.

1111 יאיר (ס' 33)

והא דקיימא לן כרב באיסורא וכשמואל בדינא עיין ברא"ש פרק ד' דבבא קמא. * ולולי דמיסתפינא אמינא כי שמואל לרוב חקירתו וידיעתו באצטגנינות ורפואות לא היה בקי אף כי אמר שלא נסתכל באיצטגנינות רק כשהולך לעשיית צרכים מכל מקום היתה דעתו משוטטות עד כי היו נהירין לו שבילין דרקיע וכו', והיה מופלג בעיון ושיקול הדעת שהוא כח המצייר והמדמה והמפריד בין דבר לדבר בסברא כל דהו. ומצד זה דיני ממונות הם מקצוע גדול דיש חדשים לבקרים, ומעט מזעיר נמצא במשנה וברייתא, וצריך שיקול הדעת קולע אל השערה ולא יחטיא.

ואפשר כי על כן נקרא 'שקוד' על שני פנים, הא' על צד הציור הטוב והישר (עיי' בספר מדות אהרן רפ"ב ובלשון ריש הקדמת ספר המורה שכתב לתלמידו טוב שכלך ומהירות ציורך), כי תרגום משוקדים מצויירין וכן פירש רש"י בחומש, והשני על שם מהירות השכל שהוא גם כן פרי הציור הטוב שממהר לקרב אל שכלו דברים העמוקים. ונראה לי שגם מצד זה נקרא המופלג בדמיון 'חרף' כענין חרפא ואפלא, ור"ל מהיר, והיינו 'שקוד' כמו שנאמר מקל שקד כי שוקד אני על דברי, והיינו שאמר 'חרף ומקשה' נגד 'מתון ומסיק' בהוריות. ורב היה מלא ברכת ה' במשניות וברייתות עד שאמרו עליו 'רב תנא ופליג'.

כך י"ל בדרך אפשר ואחר בקשת המחילה מעצמותיהם הקדושים. ומפני שהיו מופלגים בשני מעלות כל אחד במעלה אחת, פסקו חכמי הש"ס כן, אף כי בכמה דוכתי בסיני ועוקר הרים פסקו בזה סיני, כדמוכח מריש לקיש ור' יוחנן.

* **ולולי דמיסתפינא אמינא כי שמואל לרוב חקירתו וידיעתו באצטגנינות ורפואות לא היה בקי.** נ"ב. חס מלהעלות על הדעת כדברים הללו, ואדרבה עין ברש"י בריש פרק נערה [כתובות] דף מ"ג ריש ע"ב ושל שמואל הוי קרו ליה שקוד, על שם דהלכתא כוותיה בדינא והיה שוקד על דבריו לאומרם כהלכתא עכ"ל. וביותר כתב בערוך ערך שקד שמטעם זה נקרא שמואל שקוד על שם שהיה שוקד על דלתי התורה עכ"ל. ולעני"ד הא דפסקינן הילכתא כשמואל בדינא, היינו להראות אף שלא נסמך מכל מקום הילכתא כוותיה אף בדינא דבעינן על פי הרוב לגבות חובות ונוקין וכיוצא בזה, וכל כך למה, לפי שמן השמים היה, כדאיתא באגדות בפרק השוכר את הפועלים (בבא מציעא פה, ב) לדידי חזיא ליה וכו' שמואל חכם יתקרי רבי לא אתקרי ע"ש. כן נראה לי לפי הפשוט, אבל ח"ו להמציא סברא כמו שבדה זה המחבר במחילת כבודו והיה יפה שתיקה. אשר אנשיל עמרך (מגילונות הגר"ש פריינד).

222 קמא (ס' 3)

וכן דעתי נוטה דמאיזיה טעם עשו חכמי הגמרא כלל זה לפסוק הלכה כשמואל דדיני וכרז באיסורי ככל מקום. לפי שידעו ששמואל היה רגיל תמיד לפסוק דינין ולכך היה מדקדק בהן ויורד לעומקן ומשכיל על כל דבר אמת. וכן רב היה רגיל לדקדק בהוראת איסור והיתר לכך סמכו על הוראותיו לעניני איסור והיתר.